

MUNI
MED

ZDRAVÍ – NEMOC – HOLISMUS

Jak by mělo být definováno zdraví?

Koncepce pojmu zdraví

- **stav plné tělesné, duševní a sociální pohody** a nikoli jen jako nepřítomnost nemoci či vady (WHO, 1946).
- zdraví jako **schopnost vést sociálně a ekonomicky produktivní život**, čímž přestalo být zdraví cílem samo o sobě a stalo se prostředkem k realizaci harmonického vývoje člověka. (Zdraví do roku 2000)
- zdraví jako „**snížení úmrtnosti, nemocnosti a postižení** v důsledku zjištěných nemocí a poruch a nárůst pocíťované úrovně zdraví“.
- **zdravotní potenciál** jako nejvyšší stupeň zdraví, kterého může jednotlivec dosáhnout. Potenciál zdraví každého člověka je určován možností starat se o sebe a o druhé a jeho schopností samostatně se rozhodovat a uchovat si kontrolu nad svým životem.

Zdraví ve vědních disciplínách

Psychologie vnímá zdraví z pohledu individuální interpretace situace jedincem.

Biomedicína prokazuje z profesionálního pohledu u zkoumané osoby nemoc, neboť stav nepřítomnosti nemoci je považován za zdraví.

Teologie, filosofie (metafyzika) se zabývá schopností člověka srovnat se ve zdraví s tím, co jej transcenduje, integrací lidského myšlení při přijímání smyslu života a lidského údělu.

Filosofie (etika) zahrnuje morální aspirace člověka a jeho schopnost přijímat etická rozhodnutí, způsobilost k etické reflexi vlastních myšlenek i činů a jejich dopad na životní spokojenost, spojenou se zdravím.

Ekologie vnímá zdraví jako výsledek působení vnějšího prostředí.

Sociologie poukazuje na zdraví jako sociální konstrukt, který je různý v různých sociálních skupinách a jeho hlavním cílem je naplnění sociálních rolí.

Antropologie (fyzická) zkoumá zdraví (a nemoc) v průběhu lidské fylogeneze i ontogeneze. Studuje tělesný vývoj člověka, tělesný vzhled a variabilitu morfologických a fyziologických znaků lidských plemen.

Antropologie (klinická) studuje odchylky tělesných znaků nemocných jedinců od normy.

Antropologie (kulturní a sociální) zjišťuje kulturní a sociální vliv na vnímání lidského zdraví a nemoci, popisuje vzorce chování, které pomáhají v určité kultuře zdraví zachovat nebo se smířit s jeho absencí.

Ekonomie ověřuje hodnotu zdraví jako základní předpoklad pracovní síly a tím i tvorby hrubého domácího produktu. Ošetrovatelství stanovuje potřeby jednotlivce v případě udržení, podpory či navrácení zdraví.

Každá z disciplín přináší do fenoménu zdraví nenahraditelné, avšak pouze dílčí stanovisko.

Přístupy ke zdraví

- **V individuálním přístupu (mikro koncepcce)** je zdraví vnímáno jako stav jednotlivce v určitém čase a prostředí.
- **Populační přístup ke zdraví (makro koncepcce)** se zabývá zdravotním stavem obyvatelstva jako celku.

Jak by měla být definovaná nemoc?

Nemoc

□ **n e m o c** – latinsky morbus, řecky nosos, pathos. Nemoc je možno nazývat, definovat a popsat podle vztažných systémů disciplín, zabývajících se nemocí a zdravím: (J. Siegrist, 1988)

- **Biomedicínský model nemoci** – vztažný systém medicíny – choroba, onemocnění určitou nemocí (angl. disease).
- **Psychologický model nemoci** – vztažný systém osoby – onemocnění, zdravotní nepohoda (angl. illness).
- **Sociologický model nemoci** – vztažný systém působení nemoci - slabost, nemocnost (angl. sickness).

Příčiny nemoci

- Nemoc může být způsobená určitou příčinou (monokauzalita) nebo řadou příčin (multikauzalita).
- **Multikauzalita** je patrná zvláště na vzniku chronických a tzv. civilizačních nemocí. Infekční nemoci, u kterých je obvykle znám **specifický agens**, také propukají zejména **při synergickém účinku více faktorů**.

Definice nemoci

- **stav organismu** vznikající působením zevních či vnitřních okolností narušujících jeho správné fungování a rovnováhu;
- **dochází k poruchám fce a struktury orgánů** vedoucím ke vzniku příznaků nemoci a k dalším důsledkům;
- **nemoc je souhrn reakcí organismu** na poruchu rovnováhy mezi ním a prostředím. Nemoc postihuje i okolí nemocného člověka. Vystává nutnost péče, dochází ke změnám v životním rytmu rodiny, může docházet k ekonomickým problémům.
- **nemoc je vždy doprovázena subjektivními pocity**, individuálními prožitky.

Faktory ovlivňující zdraví/nemoc

- **Genetické faktory** – jsou dispozicí ke vzniku určitého onemocnění, např. hemofilie.
- **Demografické a zeměpisné vlivy** – silně ovlivňují např. délku života populace, odlišnou toleranci k některým civilizačním chorobám.
- **Životní prostředí** – styl a úroveň, hodnotová orientace, kvalita ekonomického zabezpečení. Kulturní a náboženské vlivy.
- **Předchozí zkušenosti** – individuální.
- **Poznávací schopnosti** – individuální přístup k prevenci onemocnění, ochota respektovat informace o vzniku nemocí, ochota respektovat určitá omezení, která přináší nemoc, ochota ke spolupráci se zdravotníky a s rodinou.

Stadia chování a postoje v nemoci

1. stadium

- setkání se s prvními zdravotními potížemi (bolest, nevolnost, nechutenství).

2. stadium

- stanovení vlastní diagnózy na základě předchozích zkušeností, na základě přejímání zkušeností od okolí.

3. stadium

- rozhodování se jak dál postupovat (spolehnout se na samoléčbu, využít domácí léčebné prostředky, vyhledat pomoc laickou, profesionální nebo paralékařskou).

Postoje nemocných k vlastnímu onemocnění

Racionalizace – zdůvodňování si iracionálních motivací k jednání, snaha o falešné zdůvodnění, tzn. „namlouvání si“.

Simulace – předstírání nemocí, hledání výhod, touha být středem pozornosti.

Disimulace – popírání nemoci, obavy z diagnózy, obava z opuštěnosti.

Agravace – zveličování příznaků nemoci, touha po pozornosti, odvádění pozornosti jinam.

Bagatelizace – zlehčování příznaků nemoci, obavy z onemocnění, neochota se podrobit léčebnému režimu.

Fáze psychické odezvy na závažnou životní situaci

šok

popření

agrese

smlouvání

deprese

smíření

Období šoku

- období sdělení diagnózy, emočně velmi silná odezva projevující se pláčem, neklidem či naopak strnulostí, nespavostí
- trvá různě dlouho, většinou sama odezní
- pacient se ptá „proč já? proč se to stalo? proč právě teď?“

Období popření

- pacienti se nechtějí smířit s onemocněním, hledají racionální vysvětlení
- tato fáze může v extrémních případech trvat po celou dobu onemocnění
- tvrzení typu „to není pravda, nic mi není, určitě jde o omyl“

Období agrese

- pacient se ocitá v emoční pasti, pociťuje zlost
- jeho jednání je často zaměřeno proti okolí, zdravotníkům
- sebeobviňování, výčitky, nemoc chápou jako „trest za hříchy“
- odmítání léčby, pomoci

Období smlouvání

- dostavuje se iracionalita, magické myšlení
- nemocní sami se sebou uzavírají smlouvy, podstoupí obětí si „jistí“ zdraví, vykoupení
- vyhledávají alternativní způsoby léčby
- „chci vidět děti maturovat, promovat; chci zajistit rodinu, musím se postarat...“

Období deprese

- nejtěžší fáze psychické odezvy
- pacienti se ponoří do svého strachu, úzkosti, trpí nezvladatelným motorickým neklidem, strnulostí, stažením se do sebe, nekomunikováním či přemrštěnou komunikací
- tuto fázi je třeba překonat psychofarmaky, je pro nemocného nebezpečná, pokud je neléčená, hrozí suicidální jednání

Období smíření

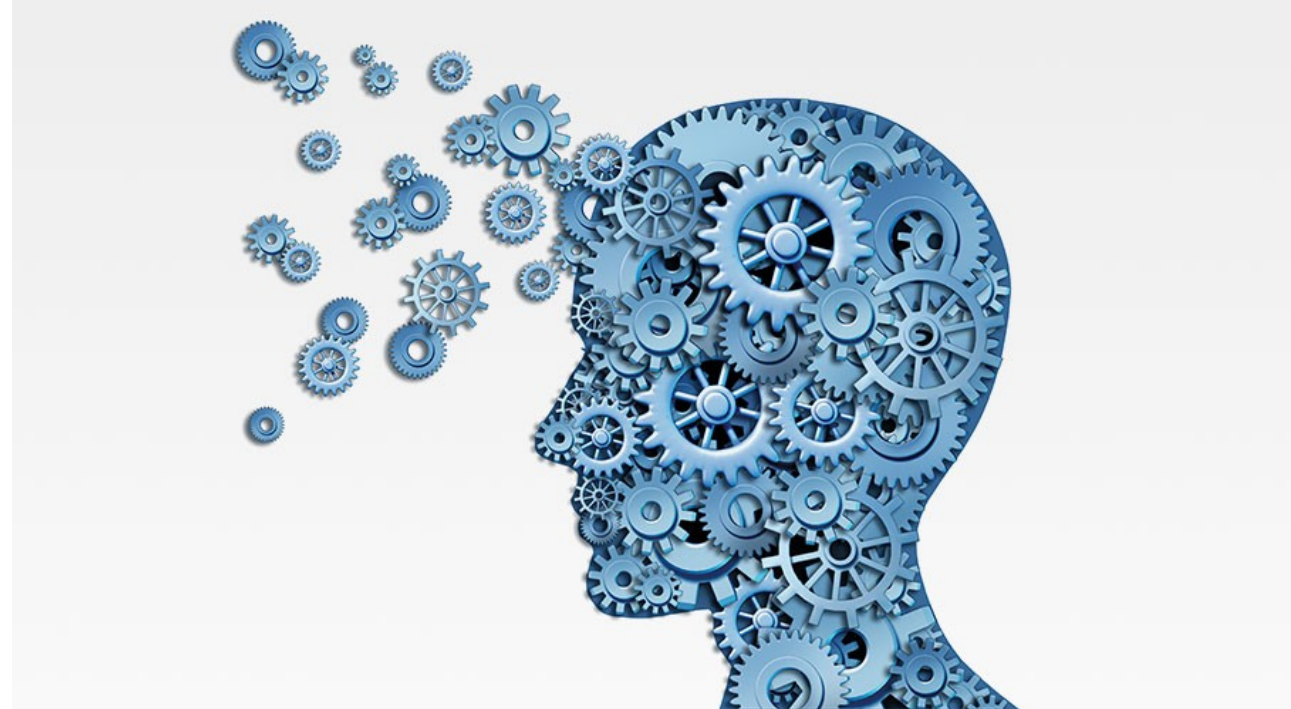
- fáze psychického uvolnění, emoční vypjatost převáží rozumový přístup k nemoci i léčbě
- pacient je schopen spolupracovat

HOLISMUS v ošetřovatelství

□ z řeckého *holos*, celek- filosofický názor nebo směr, který zdůrazňuje, že všechny vlastnosti nějakého systému nelze určit nebo vysvětlit pouze zkoumáním jeho částí.

- tvrdí, že „celek“ je důležitější než jeho části a každá část má význam pouze vztahujeme-li její význam k ostatním částem nebo k celku.
- vychází z přesvědčení, že skutečnost nelze pochopit podle jejích jednotlivých částí, ale pouze jako větší celek.

CO TO JE?

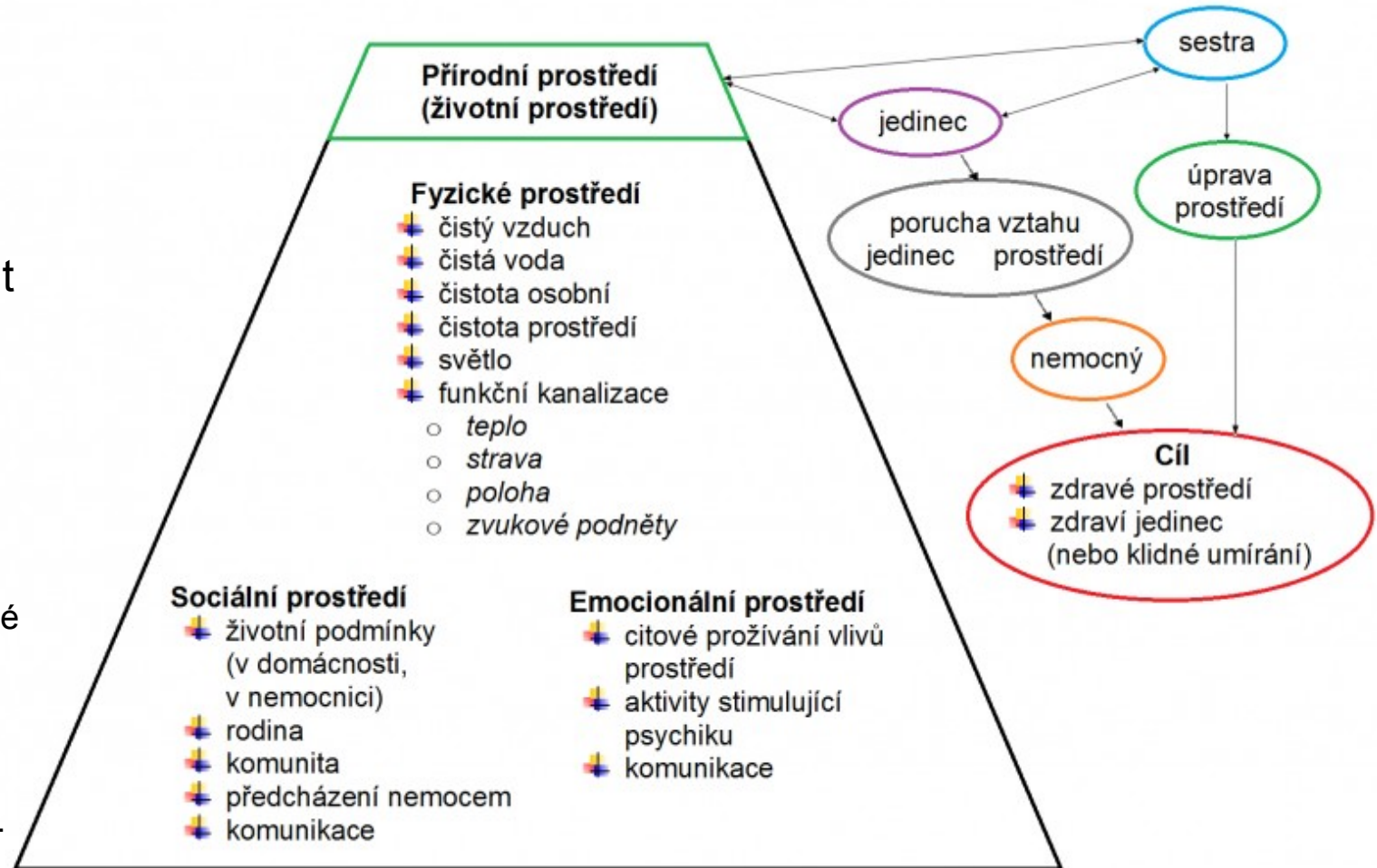
Holismus

Holismus v moderním ošetřovatelství

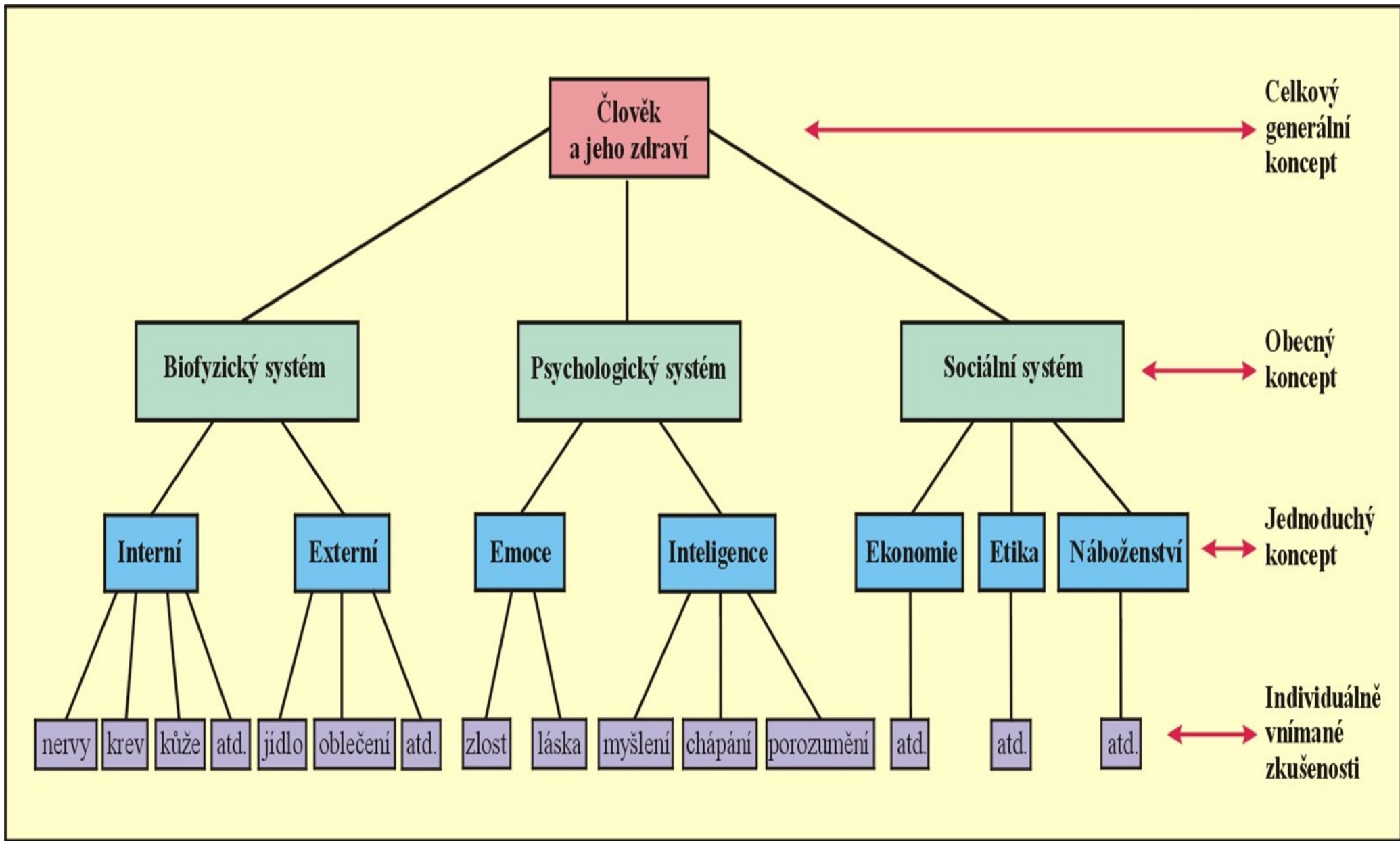
- jedinečnou úlohou sestry je na všech úrovních péče (udržení zdraví, prožívání nemoci, zotavování se, či umírání) uspokojovat bio-psycho-soc potřeby člověka.
- v oše procesu zohledňuje fyzické, duchovní, emocionální, kognitivní a sociální potřeby zdravých i nemocných lidí.
- zaměřuje se tak na člověka jako celek, ne na nemoc nebo nemocnou část těla.

Holistická péče

- **Holistická ošetrovatelská péče** zohledňuje tělesné, psychosociální a spirituální potřeby člověka.
- Cílem holistického ošetrovatelství je zajistit somatickou a psychickou rovnováhu, uspokojit biologické, psychosociální a spirituální potřeby.
- **Moderní ošetrovatelství** respektuje holistický pohled na nemocného a interakci člověka s prostředím, zohledňuje dopad této interakce na psychické a tělesné zdraví.
- **Cílem ošetrovatelských intervencí** je pomoci optimalizovat vztah s životním prostředím, aby bylo podpořeno zdraví a sníženo riziko vzniku onemocnění.

Příklad

1. Pacientka opakovaně odmítá podstoupit onkologickou léčbu v nemocnici. Příčinu svého jednání nechce nikomu svěřit, protože se stydí. Důvodem je pes, o kterého se nemá kdo starat, pokud bude v nemocnici.

2. Pacient, který je vystaven dlouhodobému, opakovanému stresu (přeřazení na nové pracovní místo). Situaci řeší konzumací alkoholu, do zdravotnického zařízení přichází pro bolest břicha. Po důkladném vyšetření je diagnostikována vředová choroba.

